บทที่ ๒

การศึกษาการคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทาน

ในแต่ละปีจะมีโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กจากทั่วประเทศเสนอมายังกรมชลประทานเพื่อให้ดำเนินการก่อสร้างเป็นจำนวนมากมายจนเกินกว่าที่ทางกรมชลประทานจะสามารถตอบสนองได้ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับมีจำกัดไม่พอเพียงที่จะสร้างได้ทั้งหมด ดังนั้น ทางกรมชลประทานจึงต้องมีหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการเหล่านั้นว่าควรจะดำเนินการก่อสร้างโครงการใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก หากหลักเกณฑ์เหล่านี้ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้องก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมได้ ดังนั้น จึงควรจะต้องมีการศึกษาวิธีการคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ว่ามีข้อดีและข้อเสียอย่างไร นอกจากนี้หากจะมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบการคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กเสียใหม่ ควรจะมีหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกอย่างไรจึงจะให้ผลดีกว่าระบบเดิมที่ใช้อยู่

ดังนั้น ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงขั้นตอนในการจัดทำโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบันว่ามีกระบวนการอย่างไรบ้าง หลังจากนั้นก็จะศึกษาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบันว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรในการที่จะพิจารณาว่าโครงการใดจึงจะเป็นโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็ก และเมื่อศึกษาถึงตอนนี้ก็จะศึกษาต่อถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบันว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรบ้างที่จะพิจารณาว่าควรจะสร้างโครงการใดและไม่สร้างโครงการใด และท้ายสุดก็จะทำการวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบันว่ามีข้อดีและข้อเสียอย่างไรบ้าง

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๑ ขั้นตอนในการจัดทำโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบัน

ขั้นตอนในการจัดทำโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ การขอโครงการและการบริหารโครงการให้เกิดประโยชน์บรรลุเป้าหมาย

ก. ขั้นตอนการขอโครงการ ขั้นตอนในการขอโครงการจะรวมถึงขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกโครงการด้วย โดยแบ่งออกเป็น ๕ ขั้นตอนดังนี้คือ

๑. การยื่นคำขอโครงการ ผู้ยื่นคำขอโครงการต้องประกอบด้วยเกษตรกรหลายคน รวมกันเป็นกลุ่มหรือคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาตำบลแล้วยื่นคำขอโครงการพร้อมทั้งอ้างถึงความจำเป็นที่ต้องมีโครงการพร้อมทั้งยอมรับเงื่อนไขเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน การดูแลรักษา การบริหารโครงการให้เกิดประโยชน์และความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ดังปรากฏในคำขอโครงการของสภาตำบล

๒. การรับคำขอโครงการ สภาตำบลจะเป็นผู้รวบรวมคำขอโครงการ โดยใช้แบบ พน. ๑ แล้วเสนอไปยังอำเภอท้องที่

๓. การพิจารณาคำขอโครงการ อำเภอท้องที่จะรับข้อเสนอจากสภาตำบลแล้วทำการสำรวจและรวมรายละเอียดเบื้องต้น กลั่นกรองและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการไว้ในแบบ พน. ๒ โดยความช่วยเหลือจากผู้ชำนาญการของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องแล้วเสนอต่อไปยังจังหวัด

๔. การจัดโครงการให้หน่วยดำเนินการ จังหวัดเป็นผู้นำเอาโครงการที่ได้รับการกลั่นกรองจากอำเภอท้องที่รวมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยดำเนินการในการจัดแบ่งโครงการให้หน่วยดำเนินการคือกรมชลประทานไปหางบประมาณ และลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการโดยใช้แบบ พน. ๓

๕. การคัดเลือกโครงการเพื่อดำเนินการก่อสร้าง หน่วยดำเนินการคือกรมชลประทานเมื่อได้รับงบประมาณก็ทำการคัดเลือกโครงการเพื่อดำเนินการก่อสร้างแล้วแจ้งรายละเอียดของโครงการที่ได้รับงบประมาณไปยังจังหวัด โดยใช้แบบ พน. ๔

ข. ขั้นตอนการบริหารโครงการให้เกิดประโยชน์ หมายถึงการดำเนินการก่อสร้างโครงการ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่องอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แบ่งขั้นตอนออกเป็นขั้นตอนดังนี้

๑. การดำเนินการก่อสร้างโครงการ กรมชลประทานมีหน้าที่ก่อสร้างโครงการแล้วมอบให้คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน จากนั้นทำหน้าที่เป็นหน่วยส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่องในการช่วยสำรวจ วางแนวคัน คู คลองส่งน้ำ ให้คำแนะนำในการสร้างคันคู คลองส่งน้ำ และซ่อมแซมโครงการในส่วนที่เกินขีดความสามารถของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

๒. การติดตามผลและประสานงาน เจ้าหน้าที่จากทางจังหวัด อำเภอ ตำบล จะทำหน้าที่ดูแลและติดตามการบริหารโครงการของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเกษตรกรในการริเริ่ม และจัดตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำ หรือกลุ่มเกษตรกรตามความเหมาะสม เพื่อประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

๓. การส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำจะให้คำแนะนำแก่เกษตรกรและคณะกรรมการผู้พัฒนาหมู่บ้านในด้านการเกษตร ปศุสัตว์ อนามัย การใช้น้ำ การบำรุงรักษาโครงการ

๔. การบำรุงรักษาโครงการและทำกิจกรรมต่อเนื่อง คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านจะทำหน้าที่แทนราษฎรและเกษตรกรในการจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งต่อหนึ่งโครงการ เพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษาและบริหารการใช้น้ำจากโครงการให้เกิดประโยชน์แก่ถสิกรมากที่สุดด้วยความยุติธรรม ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทเกี่ยวกับการใช้น้ำของเกษตรกรในเขตโครงการ ทั้งนี้โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยส่งเสริมกิจกรรมต่อเนื่อง

ขั้นตอนการขอโครงการสามารถแสดงได้ดังรูปที่ ๒.๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๒.๑ แผนผังของขั้นตอนการขอโครงการ*

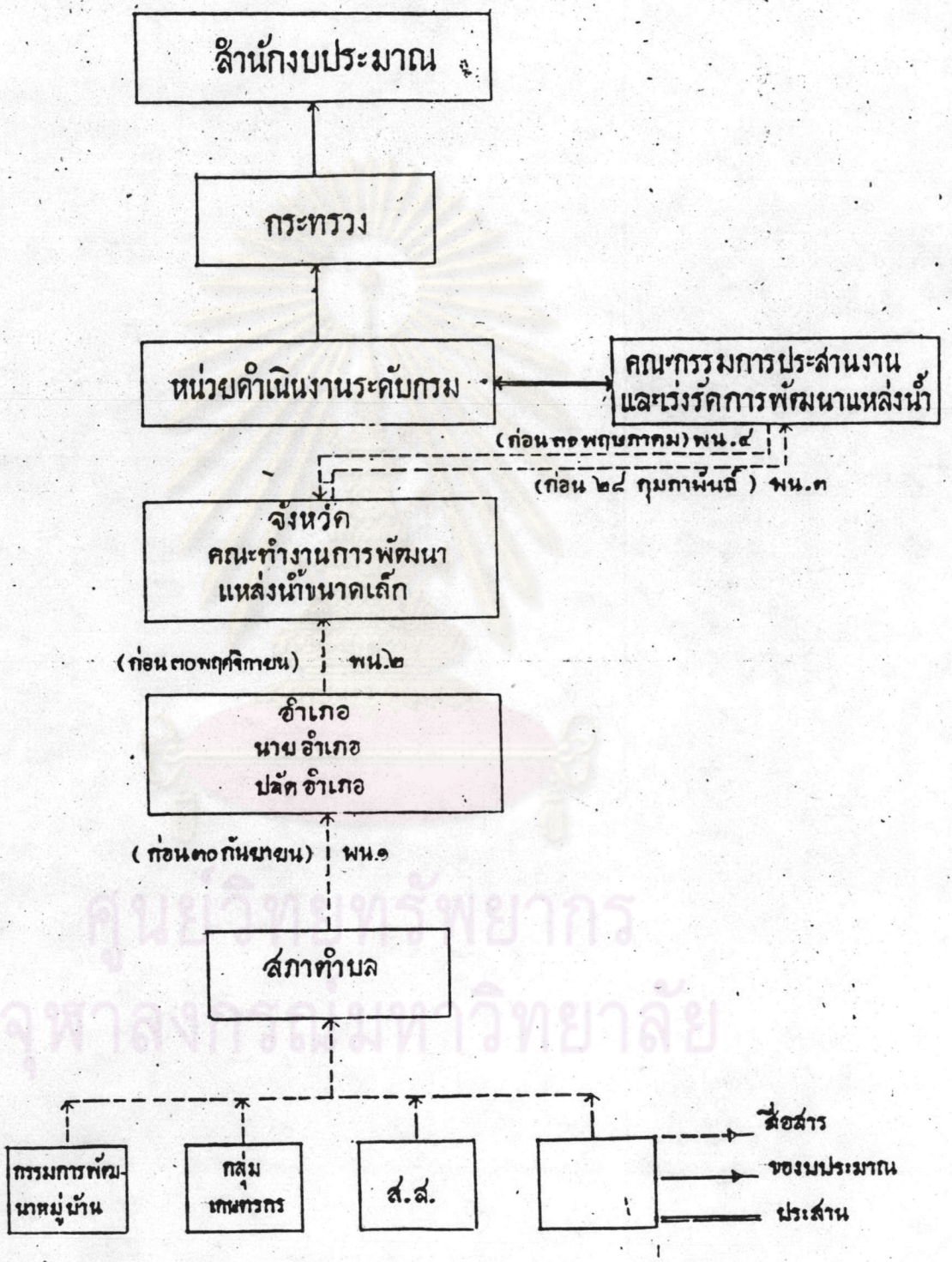

* คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

ขั้นตอนการบริหารโครงการให้ประโยชน์สรุปดังแสดงในรูปที่ ๒.๒

รูปที่ ๒.๒ แผนผังขั้นตอนการบริหารโครงการให้เกิดประโยชน์*

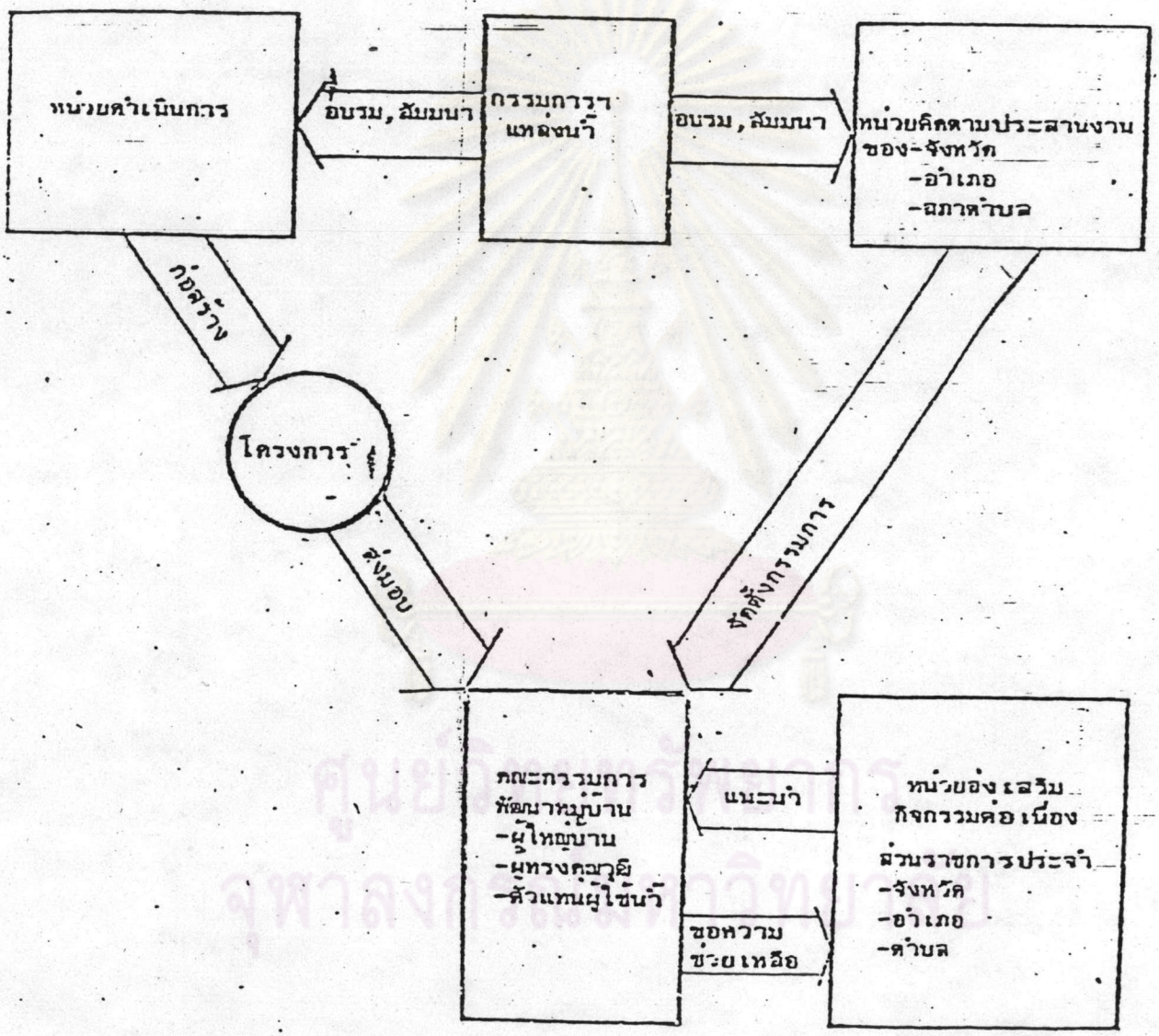

* คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

๒.๒ หลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบัน

โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบัน ซึ่งแยกออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามพระราชดำริ และโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามแบบ พน. ๓ ของจังหวัด ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาแตกต่างกัน

โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามพระราชดำริ เกิดขึ้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ หรืออาจได้รับฎีกาจากราษฎร แล้วทรงทราบถึงความทุกข์ยากของราษฎรในการประกอบอาชีพและสาเหตุอื่น ๆ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมชลประทานทำการก่อสร้างหรือปรับปรุงแก้ไขการชลประทานประเภทต่าง ๆ เพิ่มเติมจากงานที่กรมชลประทานดำเนินการอยู่ตามปกติ

โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามพระราชดำริสามารถแบ่งตามลักษณะงานออกได้เป็น ๔ ประเภทคือ

ก. ประเภทเก็บกักน้ำ ก่อสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำในบริเวณต้นน้ำและลำน้ำต่าง ๆ เพื่อเก็บกักน้ำส่วนเกินที่จะทำให้เกิดอุทกภัยในฤดูน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำ แล้วระบายน้ำลงมาเพิ่มในระยะที่ขาดแคลนน้ำในช่วงที่ขาดฝน โดยเฉพาะในฤดูแล้ง เพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับให้ราษฎรใช้เพื่อการเพาะปลูก อุปโภค บริโภค และกิจการอื่น ๆ ได้ตลอดปี

ข. ประเภทระบายน้ำ ขุดคลองระบายน้ำออกจากพรุลงสู่ทะเลเพื่อให้พื้นที่บริเวณพรุสามารถใช้เป็นที่ทำมาหากินของราษฎรได้โดยปลอดภัยจากอุทกภัย ซึ่งเคยประสบต่อเนื่องกันมาทุกปีในฤดูฝน

ค. ประเภทรักษาต้นน้ำลำธาร สร้างฝายเก็บน้ำเล็ก ๆ เป็นชั้น ๆ ในบริเวณต้นน้ำต่าง ๆ เป็นลักษณะอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ในช่วงฤดูแล้งน้ำในอ่างเก็บน้ำเล็ก ๆ เหล่านี้จะซึมเข้าไปในดินตามคลิ่งและท้องน้ำเป็นน้ำใต้ดินแล้วไหลลงสู่ลำห้วยเดิมทางตอนล่าง ทำให้ลำห้วยเดิมมีน้ำในฤดูแล้งเพิ่มขึ้น และเพิ่มความชุ่มชื้นบริเวณต้นน้ำลำธาร

I16524987

ง. การบรรเทาอุทกภัย นอกเหนือจากพระราชดำริเกี่ยวกับการบรรเทาอุทกภัย โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำทางบริเวณชายน้ำ แล้วยังมีพระราชดำรีให้พิจารณาสร้างคันกั้นน้ำตามริมฝั่งน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีก

โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามพระราชดำริส่วนใหญ่เป็นโครงการเร่งด่วนเพื่อบรรเทาทุกข์ของราษฎรในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล ดังนั้น จึงมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกโครงการเพียงเล็กน้อยพอสรุปได้ดังนี้

ก. เป็นงานที่ใช้เงินลงทุนน้อยไม่เกินโครงการละ ๔ ล้านบาท

ข. โครงการเหล่านี้ไม่ต้องจัดซื้อที่ดินเนื่องจากราษฎรได้ร่วมใจถวายที่ดินให้แก่ทางราชการ

ค. การก่อสร้างโครงการจะเสร็จสิ้นภายในเวลา ๑ ปี

ง. โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามพระราชดำริทุกโครงการต้องจัดดำเนินการทั้งหมด โดยจะจัดงบประมาณที่ได้รับให้โครงการตามพระราชดำริก่อน แล้วจึงจัดให้โครงการตามแบบ พน. ๓ ของจังหวัด ในกรณีที่วงเงินงบประมาณจำกัดไม่สามารถจัดสร้างโครงการตามพระราชดำริได้ครบ กรมชลประทานก็จะขอเงินงบประมาณเพิ่มจาก กปร.

โครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามแบบ พน. ๓ ของจังหวัด หมายถึงโครงการแหล่งน้ำที่เสนอมาจากราษฎรในแต่ละจังหวัดตามขั้นตอนการขอโครงการทั้งหมดมายังกรมชลประทาน ซึ่งหลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการที่จะศึกษาก็หมายถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้กับโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กตามแบบ พน. ๓ นี้นี่เอง สำหรับในการพิจารณาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมชลประทานในปัจจุบันมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินงบประมาณ

ข. หลักเกณฑ์งบประมาณโครงการ

ค. หลักเกณฑ์ระยะเวลาก่อสร้างโครงการ

ง. หลักเกณฑ์พื้นที่ที่ตั้งของโครงการ

จ. หลักเกณฑ์การวางโครงการเพื่อเลือกประเภทงานและแหล่งน้ำให้เหมาะสม

ฉ. หลักเกณฑ์การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

๒.๒.๑ หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินงบประมาณ ในการจัดสรรเงินงบประมาณทั้งหมดที่ได้รับสำหรับโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กมีหลักเกณฑ์ในการจัดสรรเงินดังนี้

๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ กำหนดให้กรมชลประทานเริ่มแบ่งเงินงบประมาณไปก่อสร้างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕๐ % ภาคเหนือ ๒๕ % ภาคกลาง ๑๕ % และภาคใต้ ๑๐ % ในปีงบประมาณสองพันห้าร้อยยี่สิบหก

๒) กรมชลประทานแบ่งเงินงบประมาณของแต่ละภาคตามข้อ ๑) ให้สำนักงานชลประทานต่าง ๆ ในแต่ละภาคตามสภาพพื้นที่การเกษตร และขีดความสามารถของแต่ละสำนักงานชลประทาน

๓) การแบ่งเงินงบประมาณที่แต่ละสำนักงานชลประทานได้รับไปก่อสร้างโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดต่าง ๆ สำนักงานชลประทานจะจัดให้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก่อนแล้วจะพิจารณาโครงการที่สำรวจออกแบบไว้แล้วก่อนปีงบประมาณซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการขอมาก่อนจากผู้ขอแหล่งต่าง ๆ (เช่นราษฎร อำเภอ จังหวัด สจ. สส. ฯลฯ ซึ่งเป็นโครงการที่มีอันดับความสำคัญสูงเพราะโครงการที่มีอันดับความสำคัญต่ำกว่ายังมีอีกมาก ซึ่งยังไม่ได้สำรวจออกแบบ) รวมทั้งโครงการที่ทางจังหวัดแจ้งมาตามแบบ พน. ๓ ซึ่งซ้ำกับโครงการที่สำรวจออกแบบไว้ก่อนแล้ว

๔) เนื่องจากบางสำนักงานได้รับงบประมาณก่อสร้างโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กเป็นจำนวนที่จำกัด จึงกำหนดให้สามารถจัดแบ่งงบประมาณที่ได้รับให้จังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตของสำนักงานชลประทานที่ใกล้เคียงกัน

๒.๒.๒ หลักเกณฑ์งบประมาณโครงการ สำหรับงบประมาณการก่อสร้างของแต่ละโครงการมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) ราคาค่าก่อสร้างโครงการต้องไม่เกิน ๔ ล้านบาท

๒) ราคาค่าก่อสร้างในข้อ ๑) ไม่รวมราคาที่ดินที่ใช้ในโครงการ ทั้งนี้เพราะที่ดินที่ใช้ในโครงการราษฎรต้องยกให้กับทางราชการ

๒.๒.๓ หลักเกณฑ์ระยะเวลาก่อสร้างโครงการ ในการพิจารณาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กมีหลักเกณฑ์สำหรับโครงการที่จะดำเนินการก่อสร้างดังนี้

๑) ระยะเวลาที่ใช้ในการก่อสร้างต้องไม่เกิน ๑ ปี

๒) ระยะเวลาที่ใช้ในข้อ ๑) ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการสำรวจออกแบบ

๒.๒.๔ หลักเกณฑ์พื้นที่ที่ตั้งของโครงการ พื้นที่ที่ก่อสร้างโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศรวม ๖๓ จังหวัด ทั้งนี้ยกเว้นกรุงเทพฯ สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สิงห์บุรีและอ่างทอง ทั้งนี้เพราะจังหวัดเหล่านี้มีโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางช่วยเหลืออยู่แล้ว

สำหรับการก่อสร้างโครงการ โครงการของจังหวัดใดมีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานชลประทานใดก็ให้อยู่ในงบประมาณโครงการของสำนักงานชลประทานนั้นไม่สามารถก่อสร้างนอกเขตความรับผิดชอบได้ สำนักงานชลประทานครอบคลุมทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็น ๑๒ สำนักงาน คืออยู่ในภาคเหนือ ๓ สำนักงาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ สำนักงาน ภาคกลาง ๔ สำนักงาน และภาคใต้ ๒ สำนักงาน โดยมีรายละเอียดแสดงในตารางที่ ๒.๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒.๑ แสดงจังหวัดในเขตรับผิดชอบของสำนักงานชลประทาน ๑๒ แห่ง

ภาค	สชป.	จำนวนจังหวัดรับผิดชอบ	จังหวัด
เหนือ	๑	๓	แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน
	๒	๕	เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา
	๓	๘	อุตรดิตถ์ ตาก สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๔	๕	เลย หนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น มหาสารคาม
	๕	๕	สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี
	๖	๖	ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ
กลาง	๗	๔	อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี กาญจนบุรี
	๘	๓	สระบุรี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา
	๙	๗	ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
	๑๐	๔	ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครสวรรค์
ใต้	๑๑	๗	ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต
	๑๒	๗	ตรัง สตูล พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒.๕ หลักเกณฑ์การวางโครงการเพื่อเลือกประเภทงานและแหล่งน้ำให้เหมาะสม หลักเกณฑ์การวางโครงการเพื่อเลือกประเภทงานและแหล่งน้ำให้เหมาะสมควรจะต้องพิจารณารายละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ความต้องการของชุมชน ได้แก่ความต้องการของสังคมหรือชุมชนที่ต้องการให้มีการก่อสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำ สำหรับงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กจะเสนอความต้องการโดยสภาตำบลให้อำเภอและจังหวัดเป็นผู้พิจารณา การพิจารณาให้ความช่วยเหลือและจัดลำดับความสำคัญในแต่ละท้องถิ่นนั้น ควรยึดถือหลักความอุดมสมบูรณ์กับความขาดแคลนน้ำธรรมชาติที่ท้องถิ่นกำลังประสบอยู่ ตลอดจนสภาพฐานะความเป็นอยู่และรายได้ของราษฎรเป็นหลักสำคัญประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ

๒) วัตถุประสงค์ของชุมชน จากความต้องการงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กดังกล่าว จะทราบถึงวัตถุประสงค์ของราษฎรที่ต้องการว่าจะให้ทำงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในรูปแบบใด และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ควรจะได้มีการพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หรือความต้องการนำของราษฎรอย่างคร่าว ๆ ก่อนว่าควรจะสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำในลักษณะใดจึงจะเหมาะสมกับแหล่งน้ำที่มีให้ทำการพัฒนานั้น เป็นต้นว่า

ก. เพื่อการเพาะปลูก

- ควรสร้างงานอ่างเก็บน้ำ งานเก็บกักน้ำในลำน้ำธรรมชาติหรืองานทดและผันน้ำสำหรับพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ และมีแหล่งน้ำประเภทลำน้ำ ลำห้วย อำนวยให้ทำการก่อสร้างได้
- ควรสร้างงานขุดลอกหนองและบึงธรรมชาติ

ข. เพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับราษฎรและสัตว์เลี้ยง

- ควรพิจารณาร่วมกับแผนการสร้างอ่างเก็บน้ำ งานเก็บกักน้ำในลำน้ำธรรมชาติหรืองานทดและผันน้ำเพื่อการเพาะปลูก สำหรับท้องที่ซึ่งมีแหล่งน้ำประเภทลำน้ำ ลำห้วยอำนวยให้ทำการก่อสร้างได้
- ในท้องที่ซึ่งไม่มีแหล่งน้ำประเภทลำน้ำหรือลำห้วย สมควรสร้างงานขุดลอกหนองและบึงธรรมชาติที่มี กับงานสระเก็บน้ำ เป็นต้น

– ในท้องที่ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างแบนราบไม่มีแหล่งน้ำบนผิวดิน ประเภทใดเลย หรือทำการก่อสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำบนผิวดินไม่ได้ผล เนื่องจากไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับใช้ตามความต้องการได้ ควรพิจารณาถึงงานพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดิน อันมีงานบ่อน้ำตื้นและงานบ่อน้ำบาดาล ทั้งนี้สภาพพื้นที่บริเวณนั้นจะต้องมีแหล่งน้ำใต้ดินมีคุณภาพดี และมีปริมาณมากพอให้ทำการพัฒนาได้ด้วย

ค. เพื่อการเพาะเลี้ยงปลา

– ส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์ร่วมกับงานพัฒนาแหล่งน้ำประเภทเก็บกักน้ำ และทดน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรืออุปโภคบริโภค เพียงแต่ว่าจะต้องพิจารณาถึงระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ ฯลฯ ให้มีความลึกไม่น้อยกว่า ๑—๑.๕ เมตร ในช่วงปลายฤดูแล้งหรือก่อนเวลาที่จะมีน้ำไหลลงมาให้เก็บได้ใหม่ เพื่อปลาจะได้มีชีวิตและมีการเจริญเติบโตได้ดี

ง. เพื่อการเลี้ยงสัตว์

– เช่นเดียวกับงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับราษฎรและสัตว์เลี้ยง

รายละเอียดดังกล่าวข้างต้นพอที่จะใช้ประกอบการพิจารณาในขั้นพื้นฐานได้ ถ้าท้องถิ่นนั้นมีแหล่งน้ำพอที่จะให้ความช่วยเหลือต่อไปจึงจะทำการศึกษา เพื่อเลือกประเภทงานและรูปแบบของงานให้แน่นอนอีกทีหนึ่ง

๓) การศึกษาและการวางโครงสร้างด้านวิศวกรรมเมื่อได้พิจารณาแล้วว่าในท้องถิ่นที่มีความต้องการนั้น มีแหล่งน้ำอำนวยให้ทำงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างหนึ่งอย่างใดได้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ แหล่งน้ำและความต้องการ ในขั้นต่อไปจะต้องทำการศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อวางโครงการ ซึ่งมีการกำหนดรูปงานด้านวิศวกรรมให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพน้ำและลำน้ำ แล้วประมาณประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการก่อสร้างงาน การประมาณราคาค่าก่อสร้าง ตลอดจนค่าดำเนินการ

และค่าบำรุงรักษาอาคารและสิ่งก่อสร้างที่คาดว่าจะใช้จ่ายต่อไปทุกปี เพื่อให้ทราบว่างาน แต่ละแห่งนั้นมีความเหมาะสมทางด้านวิศวกรรมหรือไม่ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างประมาณเท่าไร และได้รับประโยชน์มากหรือน้อยเพียงไร แล้วจึงตัดสินใจได้ว่าควรที่จะเริ่มงานออกแบบและทำการก่อสร้างต่อไปหรือไม่

การวางโครงการเพื่อเลือกประเภทงานและแหล่งน้ำให้เหมาะสมสามารถเขียนเป็นผังแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๒.๓ แผนผังขั้นตอนการปฏิบัติงานวางโครงการเพื่อเลือกประเภทงานและแหล่งน้ำให้เหมาะสม *

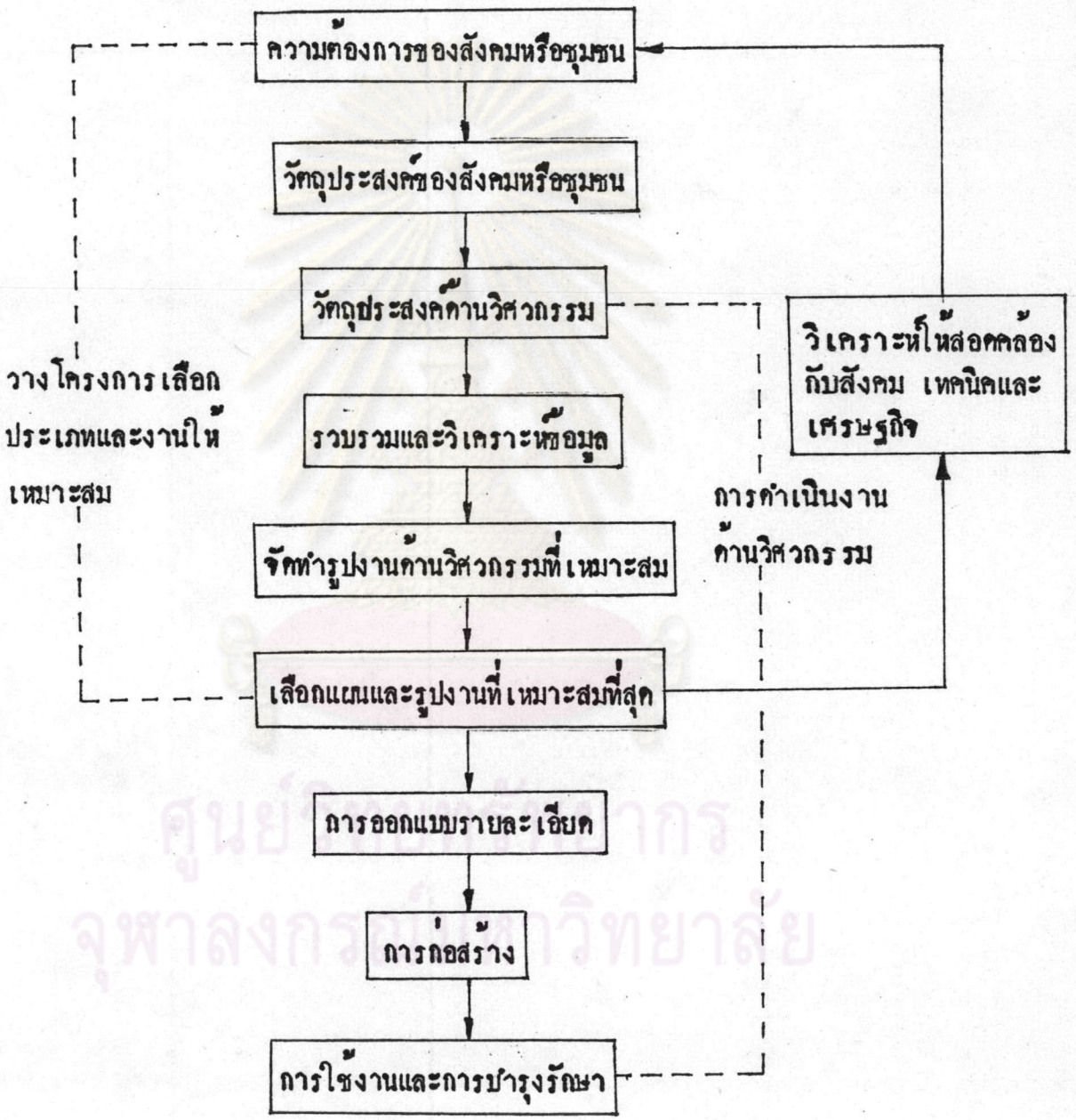

* คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

๒.๒.๖ หลักเกณฑ์การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ การจัดลำดับความสำคัญของโครงการคือ การจัดลำดับตามความจำเป็นของโครงการที่จะทำการก่อสร้างหรือปรับปรุงโครงการใดก่อนหรือหลัง ทั้งนี้เนื่องจากในตำบลหนึ่ง ๆ มีอยู่หลายหมู่บ้าน ถ้าแต่ละหมู่บ้านต้องการโครงการหมดทุกหมู่บ้าน เราไม่สามารถดำเนินการโครงการเหล่านี้ได้ทั้งหมดในปีเดียวกัน เพราะงบประมาณอาจไม่เพียงพอ การพิจารณาให้โครก่อนหลังจึงมีความสำคัญมาก จำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม การพิจารณานี้ต้องอาศัยเหตุผลการก่อสร้าง หลักการทางประชาธิปไตย และอื่น ๆ ประกอบ

หลักการพิจารณาความสำคัญมีขั้นตอนดังนี้

๑. จัดกลุ่มโครงการตามประโยชน์ที่จะได้รับ งานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กแบ่งตามประโยชน์ที่ได้รับออกเป็น ๒ กลุ่มคือ

ก. โครงการจัดหาน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค หมายถึงโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้มีน้ำดื่ม กิน อาบ ใช้ ซักล้าง หุงต้มภายในครัวเรือน ได้แก่โครงการบ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล ถังเก็บน้ำฝน สระเก็บน้ำฝน ฯลฯ โครงการเหล่านี้ใช้งบประมาณน้อย ต้องการความร่วมมือของผู้ใช้ไม่เป็นกลุ่มใหญ่ ไม่คำนึงถึงผลตอบแทนจากการลงทุนสูง ใช้ความรู้ไม่ซับซ้อน และเป็นความต้องการรีบด่วน

ข. โครงการเอนกประสงค์ หมายถึงโครงการที่ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค แล้วยังใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ทำสวนครัว เลี้ยงปลา ปลูกพืชฤดูแล้ง เสริมการทำนาในฤดูฝน ฯลฯ ได้แก่โครงการขุดลอกหนอง บึง อ่างเก็บน้ำ ฝายทดน้ำ ขุดลองส่งน้ำ ขุดลองระบายน้ำที่ท่วมขังออกจากที่ลุ่ม ป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูก เป็นต้น โครงการเหล่านี้ต้องการพิจารณาในรายละเอียดมากกว่า หรืออาจซับซ้อนเพราะถือว่าเป็นโครงการที่สามารถทำให้เพิ่มพูนรายได้หรือยกฐานะทางครอบครัวให้ดีขึ้นได้มากกว่ากลุ่มแรก

๒. พิจารณาความขาดแคลนน้ำ การจะรู้ว่าขาดแคลนน้ำหรือไม่ก็คือ ตรวจดูว่าบริเวณที่ผู้ขอโครงการมีแหล่งน้ำอยู่แล้วกี่แห่ง และพอใช้ตลอดปีหรือไม่ เช่นบางหมู่บ้านอาจมีแหล่งน้ำหลายแห่ง แต่แห้งขอดจนขุ่นข้นในฤดูแล้ง เพราะเกิดตื้นเขิน หรือบาง

หมู่บ้านอยู่ที่สูง บริเวณเก็บกักน้ำไม่ดี เพราะสภาพดินเลวหรือฝนน้อย ต้องเดินทางไปยังแหล่งน้ำไกลมาก สภาพเหล่านี้ถือว่าขาดแคลนน้ำ

การพิจารณาความขาดแคลนน้ำจะยึดหลักการคำนวณก็ได้ แต่ต้องทราบจำนวนที่ต้องการใช้ในฤดูแล้ง เปรียบเทียบกับแหล่งที่มีอยู่ ในหนังสือ กสช. -๑/๒๕๒๔ บทที่ ๒ เรื่องความต้องการน้ำให้รายละเอียดโดยประมาณดังนี้

ก. น้ำกินน้ำใช้ของคน ในเขตแห้งแล้งมาก ๆ ใน ๑ วันใช้น้ำ ๓๐ ลิตรต่อคน ในขณะที่ในเขตแห้งแล้งปานกลางใน ๑ วันใช้น้ำ ๖๐ ลิตรต่อคน

ข. น้ำสำหรับสัตว์เลี้ยง สำหรับโค กระบือใน ๑ วันใช้น้ำ ๕๐ ลิตรต่อตัว ส่วนสุกรใน ๑ วันใช้น้ำ ๒๐ ลิตรต่อตัว และไก่ใน ๑ วันใช้น้ำ ๑ ลิตรต่อ ๖ ตัว

ค. น้ำสำหรับปลูกผัก พืชผักในฤดูแล้งใน ๑ วันใช้น้ำ ๗,๐๐๐ ลิตรต่อไร่

ง. น้ำเสริมการทำนาในฤดูฝน ต้นข้าวจะให้ผลผลิตดีจะต้องไม่ขาดแคลนน้ำในช่วงที่ตั้งท้องและออกรวง ถ้ามีน้ำพอก็จะปล่อยน้ำไปตามคลอง เสริมน้ำฝนที่ทิ้งช่วง สำหรับความต้องการน้ำเสริมในนาปี ประมาณ ๖๐๐ – ๘๐๐ ลบ.ซม.ต่อไร่

จ. น้ำสำหรับเลี้ยงปลา ปลาไม่ใช้น้ำดื่มกิน แต่ต้องการความลึกของน้ำไม่น้อยกว่า ๑ เมตร จึงจะเจริญเติบโตได้ดี

๓. ความพร้อมและความเป็นไปได้ของโครงการ เมื่อท้องถิ่นนั้น ๆ ริเริ่มหรือขอโครงการมายังสภาตำบล ก่อนที่จะถึงขั้นที่จะให้ลำดับที่ ๑,๒,๓...จะต้องดูความพร้อมและความเป็นไปได้ของโครงการก่อนดังนี้

๓.๑ ความพร้อมของโครงการ

ก. ในด้านภูมิประเทศและที่ตั้งของโครงการ

- ไม่มีปัญหาเรื่องที่ดิน กล่าวคือจะไม่มีการเรียกร้องค่าชดเชยที่ดิน
- ไม่อยู่ห่างไกลชุมชนจนเกินไป และสามารถเข้าก่อสร้างได้ง่าย
- สามารถใช้ร่วมกันได้สะดวก เช่นไม่อยู่ในเขตอิทธิพลหรือเขตหวงห้าม

ข. ในด้านสังคม

- มีความต้องการน้ำสูง เช่นในท้องที่ที่มีน้ำดื่ม อาบ ใช้สอยเพียงพอ แต่ต้องการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น
- มีการรวมตัวของผู้ขออย่างมีระเบียบ และมีความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างดี คาดได้ว่างานกิจกรรมต่อเนื่องของโครงการคงดำเนินการได้เร็วกว่า
- จะสามารถใช้ประโยชน์จากโครงการได้เต็มที่เพียงใด เช่น ในกลุ่มผู้ขอส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมใช้ประโยชน์เพียงเป็นตัวแทนเรียกร้องขึ้นมาเท่านั้น ผู้จะใช้ประโยชน์จริง ๆ กลับมีเพียง ๒–๓ ราย

ค. ในด้านการปกครอง

- จะไม่ทำให้เกิดการแตกแยกในหมู่คณะ เช่นการขอโครงการขาดการปรึกษาหารือและเป็นของส่วนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น
- ไม่เกิดจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลบงการหรือบีบบังคับให้ขอโครงการขึ้นเพื่อชื่อเสียงหรือการรับสินจ้างรางวัล
- สามารถแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการอย่างทั่วถึงและยุติธรรม

ง. ในด้านค่าลงทุนและผลประโยชน์ตอบแทน (เฉพาะในโครงการเอนกประสงค์)

- ค่าลงทุนไม่สูงเกินไป คือไม่เกินงบประมาณของโครงการที่กำหนดไว้ ถ้าราคางานต่ำก็สามารถกระจายได้หลายหมู่บ้านและรวดเร็วขึ้น
- ประโยชน์ที่จะได้รับสามารถขยายออกไปได้ง่าย

– ทำให้งานพัฒนาด้านอื่นติดตามมา เช่นการก่อสร้างถนน การบริการสินเชื่อ การเกษตร การสหกรณ์ ฯลฯ

๓.๒ ความเป็นไปได้ของโครงการ คือปัญหาทางวิศวกรรม สมมติว่าถ้าสร้างงานนั้นขึ้นมาแล้ว จะมีน้ำเพียงพอและใช้ตามเป้าหมายหรือไม่

– มีโอกาสที่จะมีน้ำมากพอสำหรับการใช้งาน

– ไม่ต้องการสำรวจออกแบบและก่อสร้างอย่างซับซ้อนและยุ่งยาก ทั้งในกลุ่มผู้ขอโครงการและหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพราะเป็นการเสียเวลา และใช้งบประมาณมากขึ้น

– สามารถเข้าก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซมบำรุงรักษาได้สะดวกหรือตลอดเวลา

– มีแหล่งวัสดุอยู่ใกล้เคียงและหาได้ง่าย

๔. การพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการ การพิจารณายึดหลักตามความจำเป็นของโครงการต่อชุมชนเป็นสำคัญ

ก. โครงการสำหรับน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและเลี้ยงสัตว์

– โครงการเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาก่อสร้างโดยเงิน กสช. โครงการน้ำสะอาด โครงการพัฒนาชนบทในเขตยากจนก่อน ที่เหลือจึงเอาเข้าโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กปกติโดยใช้ พน. ๑

ข. โครงการเอนกประสงค์

– บางโครงการอาจใช้เงินโครงการพัฒนาชนบทในเขตยากจนได้

– จัดลำดับความสำคัญใน พน. ๑ โดยความพร้อมทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและการลงทุน

รูปที่ ๒.๔ แผนภูมิการพิจารณาลำดับความสำคัญโครงการเพื่อจัดหาน้ำอุปโภค บริโภค*/

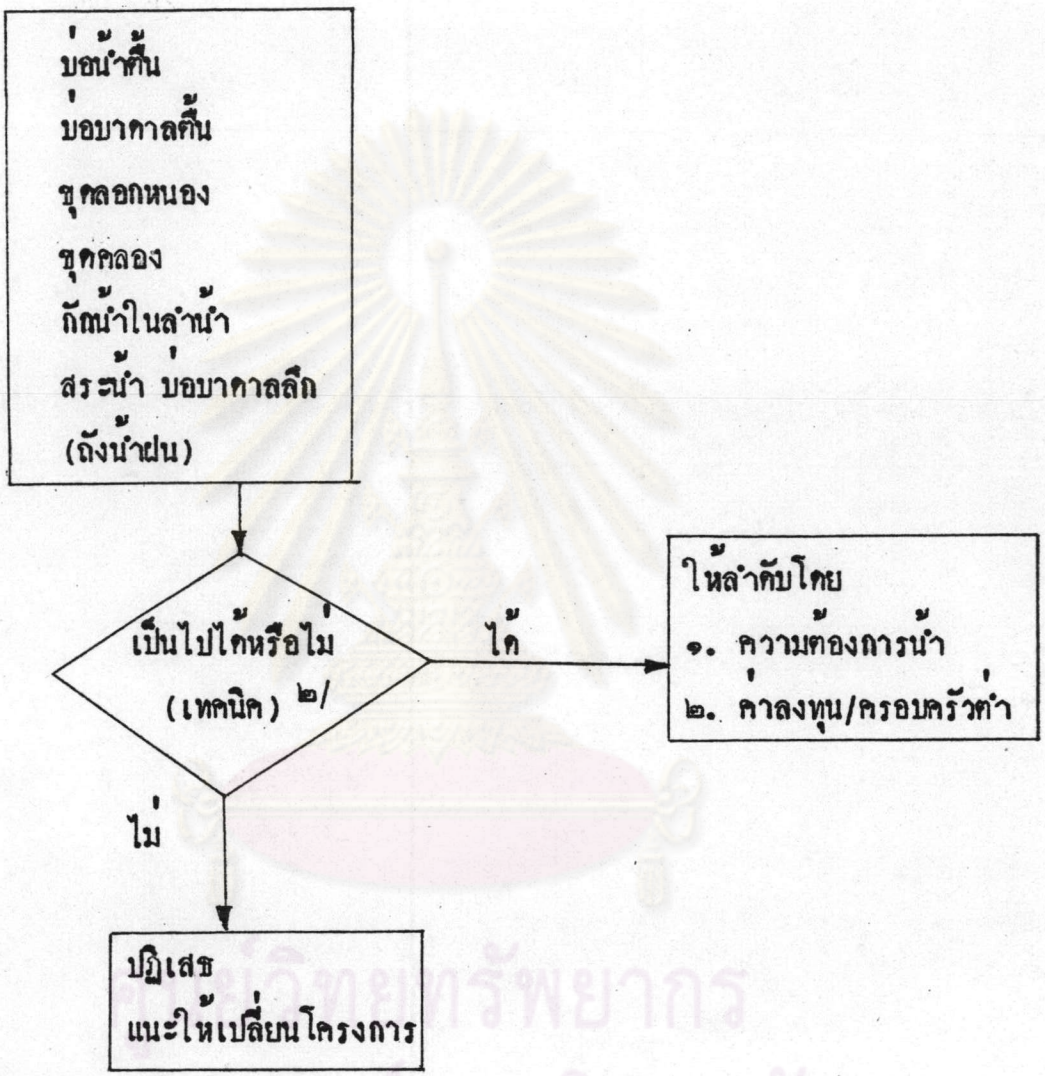

หมายเหตุ

๑/ ที่อำเภอควรเอาโครงการข้างต้นเข้า กสช. โครงการน้ำสะอาด โครงการพัฒนาชนบทยากจน โครงการขุดคลอง ควรเอาเข้า กสช.

๒/ ถ้าไม่แน่ใจควรปรึกษาวิศวกรที่เกี่ยวข้อง

---

* คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

รูปที่ ๒.๔ แนวภูมิการพิจารณาสำคัญความสำคัญโครงการแหล่งน้ำเอนกประสงค์ [*] ๑/

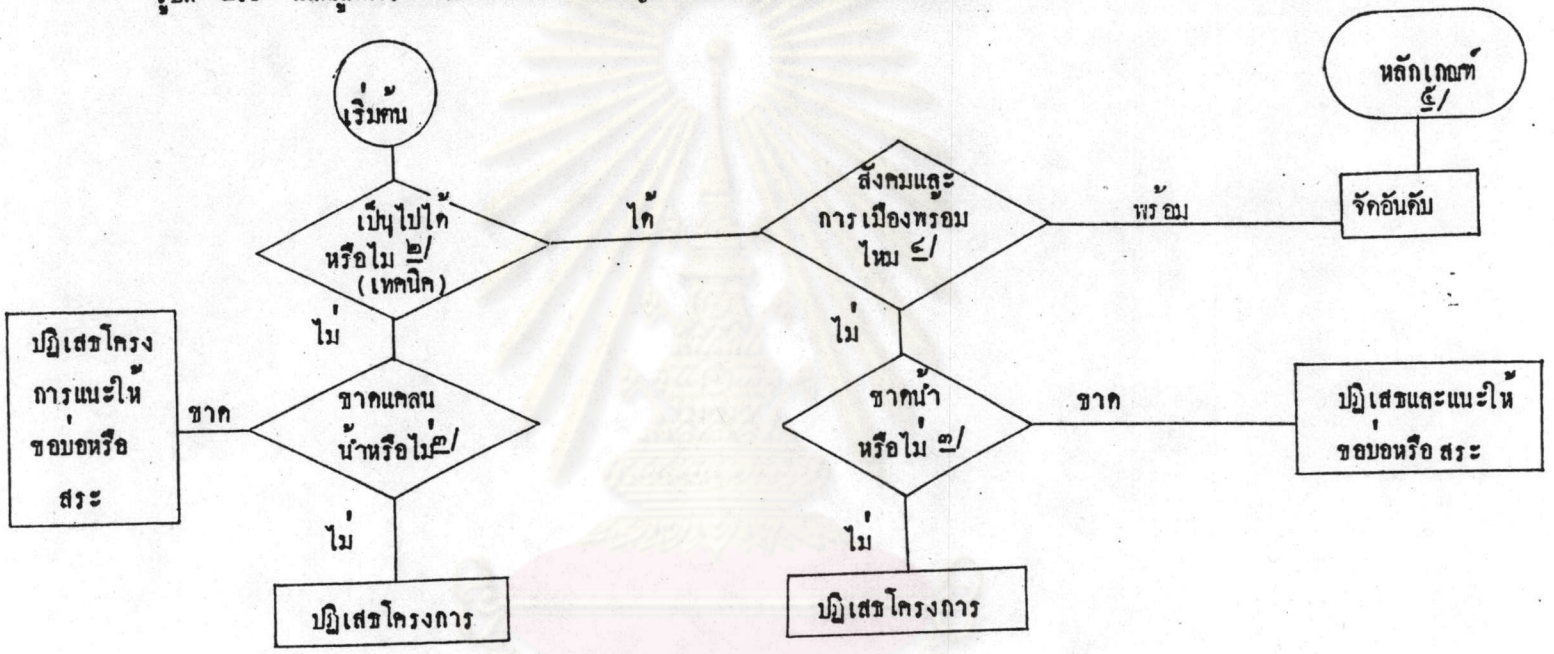

หมายเหตุ ๑/ อ่างเก็บน้ำ ฝาย บุคลอกหนองใหญ่ ฯลฯ

๒/ ภูมิประเทศ เงื่อนไขของหน่วยดำเนินการ ปริญญาช่างถ้าจำเป็น

๓/ ขาดน้ำอุปโภค บริโภค

๔/ ความพร้อมทางสังคม ภูมิภาค ความสามัคคีของกลุ่มผู้ขอ กลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เงื่อนไข ความพร้อมทางการเมือง อิทธิพลส่วนบุคคล การแบ่งประโยชน์ไม่ยุติธรรม

๕/ ความพร้อม – สังคม การเมือง เศรษฐกิจ หลักการลงทุน

[*] คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

รูปที่ ๒.๖ แผนภูมิการพิจารณาหาแหล่งงบประมาณ*

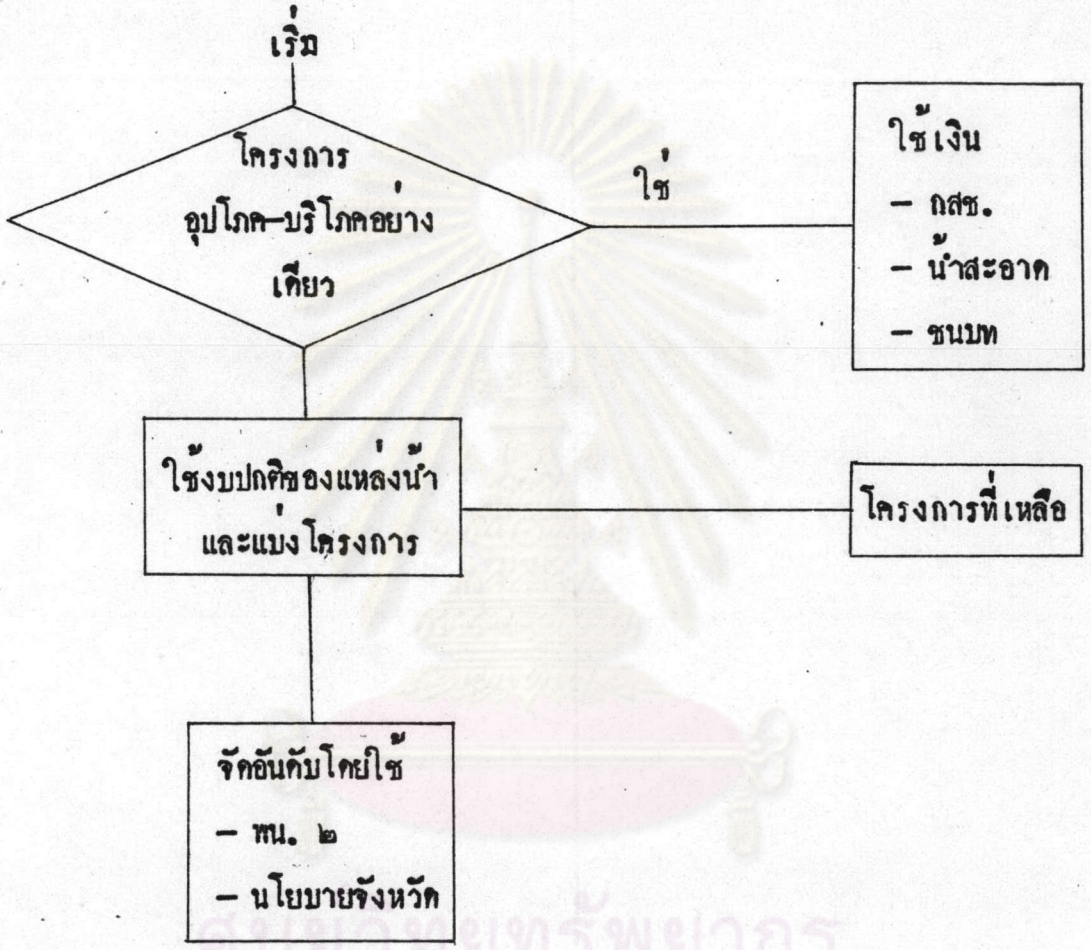

* คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๓ หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบัน

เนื่องจากในแต่ละปีจะมีโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กที่เสนอมายังกรมชลประทาน เพื่อให้ดำเนินการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก แต่ทางกรมชลประทานไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างให้ได้ทุกโครงการ เพราะงบประมาณที่ได้รับมีไม่เพียงพอ ดังนั้น หลังจากทำการพิจารณาโครงการเหล่านั้นตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็จะทำการพิจารณาคัดเลือกโครงการเพื่อดำเนินการก่อสร้าง เพื่อให้เหมาะสมที่สุด

สำหรับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกโครงการในปัจจุบันมีดังนี้

ก. จัดสรรงบประมาณที่ได้รับทั้งหมดไปให้แต่ละภาค คือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามสัดส่วนเปอร์เซนต์ที่เหมาะสม

ข. จัดสรรเงินงบประมาณของแต่ละภาคไปให้แต่ละสำนักงานชลประทานที่อยู่ในภาคนั้น

ค. จัดสรรเงินงบประมาณของแต่ละสำนักงานชลประทานไปให้จังหวัดที่รับผิดชอบพิจารณาคัดเลือกโครงการที่ละจังหวัด โดยเมื่อรวมโครงการที่คัดเลือกเพื่อดำเนินการก่อสร้างทุกโครงการแล้ว จะต้องไม่เกินงบประมาณที่ได้รับ

ง. การคัดเลือกโครงการเพื่อดำเนินการก่อสร้าง ทำโดยอาศัยลำดับความสำคัญของโครงการที่เสนอมาใน พน. ๓ การเลือกจะเลือกโครงการที่อยู่ลำดับต้นมากที่สุดแล้วจึงค่อยเลือกโครงการถัดต่อ ๆ มาตามลำดับ โดยเมื่อรวมโครงการที่คัดเลือกเพื่อดำเนินการก่อสร้างทุกโครงการแล้วต้องไม่เกินงบประมาณของจังหวัดที่ได้รับ

จ. หากการคัดเลือกโครงการที่มีลำดับถัดมาเพื่อก่อสร้าง แล้วทำให้เมื่อรวมโครงการที่จะดำเนินการก่อสร้างทั้งหมด แล้วเกินงบประมาณของจังหวัด ก็จะพิจารณาข้ามโครงการนั้นไป นั่นคือไม่ดำเนินการก่อสร้างโครงการนั้น แต่จะคัดเลือกโครงการที่อยู่ลำดับถัดไปแทนจนกว่าเมื่อรวมทุกโครงการแล้วไม่เกินงบประมาณของจังหวัด

๒.๔ การวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบัน

ในการศึกษาการคัดเลือกโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กในปัจจุบัน สิ่งที่สำคัญที่สุดของการศึกษา คือการวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการว่ามีข้อดีและข้อเสียอย่างไร เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขวิธีการคัดเลือกโครงการเสียใหม่ อันจะนำมาซึ่งผลดีต่อส่วนรวม

จากการศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกโครงการในปัจจุบัน สามารถสรุปข้อดีและข้อเสียได้ดังนี้คือ

ข้อดีของหลักเกณฑ์การคัดเลือกโครงการในปัจจุบันมีดังนี้

ก. เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด ทั้งนี้เพราะในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ เพื่อดำเนินการก่อสร้างทางเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดจะเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด และเมื่อเสนอมายังกรมชลประทานทางเจ้าหน้าที่ระดับกองก็จะทำการดำเนินการก่อสร้างไปตามลำดับที่ทางจังหวัดเสนอมา

ข. เป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างแหล่งน้ำอุปโภค บริโภคโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน ทั้งนี้เพราะการคัดเลือกโครงการนี้จะสนองการสร้างแหล่งน้ำเพียงอย่างเดียวโดยไม่สนใจว่าอาจมีบางโครงการที่อาจให้ผลตอบแทนดีกว่า แต่จะไม่สนองความต้องการพื้นฐานทางด้านแหล่งน้ำโดยตรง

ค. เป็นการสนองความต้องการของประชาชน นั่นคือเมื่อประชาชนต้องการแหล่งน้ำเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ทางเจ้าหน้าที่ก็จะให้ความสำคัญกับโครงการประเภทนี้มากที่สุด และในการพิจารณาก่อสร้างก็จะตอบสนองให้ด้วย ทั้งนี้โดยไม่คำนึงผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากเงินที่ลงทุนลงไป

ข้อเสียของหลักเกณฑ์การคัดเลือกโครงการในปัจจุบัน มีดังนี้

ก. เป็นการให้ความสำคัญที่ลำดับความสำคัญของโครงการ ซึ่งทางจังหวัดเสนอมากับ พน. ๓ เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่น ๆ เลย หากลำดับความสำคัญที่จัดมาไม่ถูกต้องอาจเกิดจากความเข้าใจผิดในการจัดลำดับหรือจากอิทธิพลใด ๆ ก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมได้ และในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

จากทางเจ้าหน้าที่จังหวัดมีเหตุผลอย่างไร ทางเจ้าหน้าที่ผู้คัดเลือกโครงการของกรมชลประทาน ก็ไม่สามารถทราบรายละเอียดได้

ข. เป็นการสนองความต้องการของประชาชน เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในแนวทางนี้อาจมองข้ามโดยไม่สนใจถึงองค์ประกอบอย่างอื่นเลย เช่นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะอาจมีโครงการอื่น ๆ บางโครงการก็สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนเช่นเดียวกัน แต่อาจน้อยกว่าเล็กน้อย ซึ่งอาจให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจดีกว่าด้วย แต่ก็ไม่ได้รับการคัดเลือก

ส่วนปัญหาที่เกิดจากการคัดเลือกโครงการในปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้

ก. ปฏิกริยาจากชุมชนผู้ขอโครงการแล้วไม่ได้รับการคัดเลือกเพื่อดำเนินการก่อสร้าง ปัญหาที่เกิดจากกรณีนี้ไม่รุนแรงมากนัก อาจเกิดจากความไม่เข้าใจในระบบการคัดเลือกดีพอว่าเงินงบประมาณมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ครบทุกโครงการที่ขอมา แต่ผู้ขอโครงการคิดว่าโครงการตนเองมีความจำเป็นเร่งด่วนมาก สมควรจะได้รับการคัดเลือกเพื่อก่อสร้างโดยมิได้เปรียบกับโครงการที่ผู้อื่นขอมา และอาจเข้าใจผิดว่าการจัดลำดับความสำคัญที่ทางจังหวัดเสนอนั้นไม่ยุติธรรม ผู้ทำการจัดลำดับไม่มีความรอบรู้เพียงพอ หรือถูกผู้มีอิทธิพลบีบบังคับ ดังนั้น การที่จะให้ทางจังหวัดนำระบบการคัดเลือกโครงการที่เสนอแนะซึ่งเป็นการคัดเลือกโดยเทคนิคทางคณิตศาสตร์เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดไปใช้สำหรับช่วยการจัดลำดับก็อาจลดปัญหานี้ลงได้

ข. ผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการไม่ดี ปัญหานี้เกิดขึ้นมากพอสมควร เพราะในการคัดเลือกโครงการมิได้พิจารณาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากโครงการเลย แต่พิจารณาที่ความจำเป็นของโครงการว่าโครงการใดมีความจำเป็นสำหรับชุมชนมากกว่าเท่านั้น

ค. ปัญหาการก่อสร้างโครงการ ปัญหานี้ไม่เกิดขึ้นเพราะก่อนจะเสนอโครงการเพื่อคัดเลือกนั้น เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานได้ทำการสำรวจออกแบบเบื้องต้นแล้วว่าสามารถทำการก่อสร้างได้ หากมีปัญหาในการก่อสร้างก็จะตัดโครงการนั้นทิ้งเลยโดยไม่เสนอเพื่อพิจารณาคัดเลือก

ง. ปัญหางบประมาณการก่อสร้างไม่พอเพียง ปัญหานี้ก็ไม่เกิดขึ้นเนื่องจากก่อนจะเสนอโครงการเพื่อคัดเลือกได้ทำการออกแบบ และคำนวณวงเงินงบประมาณการก่อสร้างโครงการเรียบร้อยแล้ว ที่เป็นปัญหาจริง ๆ ก็คือ งบประมาณรวมในแต่ละปีที่ได้รับไม่ค่อยจะพอเพียงต่อการก่อสร้างโครงการให้ได้มากเมื่อเทียบกับโครงการที่เสนอมาเพื่อก่อสร้าง ซึ่งปัญหานี้เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบการคัดเลือกโครงการให้เหมาะสมที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย